

350 godina života Jevreja u SAD-u

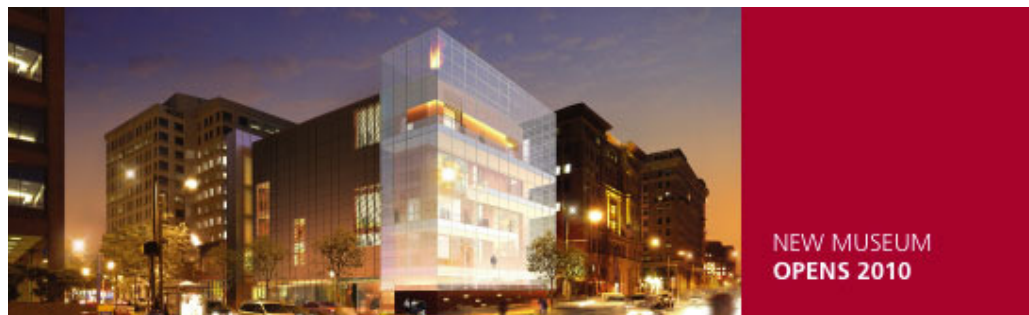

Hebrew Immigrant Aid Society

CONFERENCE OF PRESIDENTS
of Major American Jewish Organizations

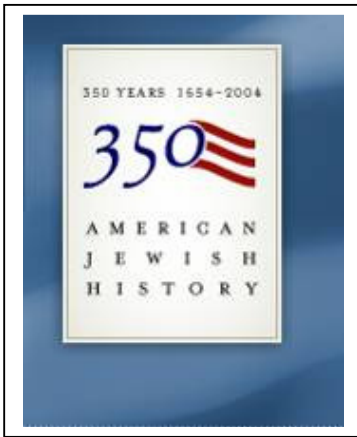
The central coordinating body representing 50 national Jewish organizations on issues of national and international concern.

NEW MUSEUM
OPENS 2010

Nacionalni muzej Istorije Jevreja Amerike u Filadelfiji

Autor teksta i izbor slika: Aron Albahari

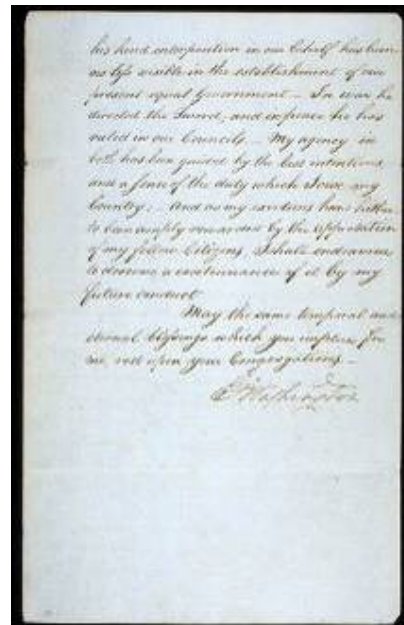
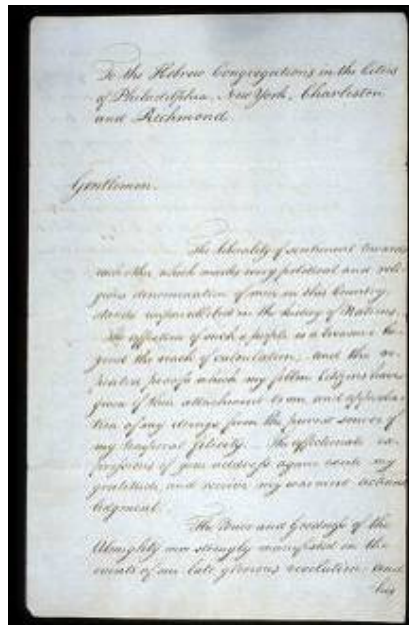

350 GODINA ŽIVOTA JEVREJA U SAD-u

Povodom 350 godina od doseljavanja prvih Jevreja u SAD daleke 1654. godine kada se 23 Jevreja Sefarda bežeći od Inkvizicije iz Brazila (iz gradića Recife) iskrvalo u Novom Amsterdamu (današnji Njujork), date su sledeće kratke informacije o bogatoj istoriji i životu Jevreja u SAD.

Demografija i istorija

Prema studiji *Council of Jewish Federations (CJF)* u SAD-u živi oko 5.5 miliona Jevreja (prema evidenciji lokalnih zajednica 5.8 miliona). Oko 4.3 miliona pripada porodicama u kojima su oba bračna partnera Jevreji. No, ta tendencija se rapidno menja iz dva razloga; prvo, jer 50 posto novih brakova su sa bračnim partnerom nejevrejkom i drugo, seobom iz severoistočnog dela zemlje gde su brojne populacije (Njujork - sa okolinom -1.750.000, Filadelfija - 254.000, Čikago - 248.000, Boston-208.000, Vašington - 165.000, Baltimor - 100.000, Detroit - 95.000, itd.) u ostale delove zemlje gde je broj Jevreja mnogo manji pa je i mogućnost nalaženja bračnog partnera Jevreja manja. Od *Deklaracije o nezavisnosti* 1776.godine Jevreji su, formalno, izjednačeni u pravima, što im je potvrđeno i ličnim pismom predsednika Džordža Vašingtona upućenog 1790.g. jevrejskoj opštini u Njuportu gde im se on obraća kao "deci biblijskog Abrahama".

Pismo Džordža Vašingtona, Filadelfija, 1790.g.

Od tih dana broj Jevreja je rapidno rastao dobro uslovljen i istorijskim događanjima u nikada mirnoj Evropi. Od prvih godina doseljavanja kada su prvi useljenici bili pretežno Sefardi koji su bežali od Inkvizicije, njihov broj je početkom 19-og veka narastao do 280.000. Početkom progona i pogroma u carskoj Rusiji, od 1881.godine, počinje doseljavanje Jevreja Istočne Evrope i Rusije, pretežno Aškenaza. To traje do 1924.g. kada broj narasta na 1.1 milion. U nevremske pred i posle I svetskog rata, kao i pojave nacizma 1933.g. i početkom II svetskog rata broj Jevreja u SAD narasta na 4.5 miliona.

U poslednjih 30 godina oko 200.000 se uselilo iz Izraela, oko 150.000 iz zemalja bivšeg Sovjetskog Saveza, 30.000 iz Irana, 2.000 iz Sirije i hiljade iz Latinske i Južne Amerike i Južnoafričke Republike. U gradovima sa velikom jevrejskom populacijom Jevreji pojedinih zemalja su davali i daju ton vezano za nasleđe zemalja odakle su došli. Pa je tako Kvins (Njujork) poznat po Jevrejima Buhare i Sirije, Brajton Bič (susjedstvo Bruklina, Njujork) ruskim Jevrejima, Hasidi su prepoznatljivi u Bruklinu (Njujork), iranski Jevreji u Los Anđelesu, itd.

Komunalni život

Jevreji su organizovani i povezani kroz 2.000 organizacija i 700 asocijacija. Najpoznatije među njima su Američki jevrejski komitet (osnovan od nemačkih Jevreja 1906.g.), Američki jevrejski kongres (1918.g.) osnovan na inicijativu rabina Stefana Vajsa.

Stefan Vajs je kasnije sa Nahumom Goldmanom bio suosnivač Svetskog jevrejskog Kongresa.

Bratstvo B'ne B'rita (1843.g.) osnovano od Jevreja iz Nemačke, i usmereno je na društvene i socijalne aktivnosti.

B'ne B'rit potvrda o članstvu iz 1876.godine

Jevrejska odbrambena liga (ADL-1913.g.) usmerena je na borbu protiv antisemitizma i anticionizma.

Hadasa- ženska cionistička organizacija sa oko 385.000 članica, usmerena na medicinsku i zdravstvenu pomoć, *United Jewish Appeal (UJA)* - koja prikuplja od raznih donatora najveću pomoć za Jevreje SAD-a, ali i Izraela (30 posto od ukupno prikupljene pomoći

u Americi namenjeno je za Sohnut i Svetsku cionističku organizaciju, kao pomoć Izraelu i njegovim novim useljenicima). UJA takođe finansira i JDC (kod nas poznat kao JOINT) koji pomaže siromašne jevrejske zajednice u svetu (80

godina JDC-JOINT je glavni sufinansijer i od II Svetskog rata glavni finansijer života jevrejskih zajednica-opština u bivšoj Jugoslaviji).

Lobi

U političkom smislu interese Izraela i Jevreja u SAD-u zastupaju i brane brojne lobističke grupe, a najveća je *American Israel Public Affairs Committee (AIPAC)* i Predsednička Konferencija, osnovana 1954.g. od predsednika Svetskog jevrejskog Kongresa, Nahuma Goldmana, sa ciljem koordiniranja političkih aktivnosti u cilju štíćenja političkih i drugih interesa Izraela i jevrejskih zajednica u svetu.

American Israel Public Affairs Committee

Antisemitizam

Zakonom Jevreji su apsolutno izjednačeni sa ostalim građanima SAD-a, ali u svakodnevnom životu se susreće i sa povremenim i pojedinim antisemitskim delovanjem bilo pojedinaca ili grupa (razne neo-nacističke organizacije, Kju Kluks Klan- primarno usmeren protiv Crnaca ali i Jevreja, pojedine pro-Arapske organizacije i lobiji, Afro-Američkom organizacijom "*Muslimanska braća- Crni muslimani*", itd.). Memorialni muzej Holokausta u Vašingtonu - kao državna institucija i Holokaust Centar Simon Vizental u Los Anđelosu bave se svojevrsnom borbom protiv antisemitizma, zaborava, prekrajanja i "fabrikovanja istorije" o stradanju Jevreja u Holokaustu tokom II Svetskog rata.

The Jewish Institute for National Security Affairs

Verski život

Tri su osnovna vida verskog delovanja i organizovanjač Ortodoksni (kojem pripada oko 6 posto Jevreja), Konzervativni (oko 35 posto) i Reformski (oko 38 posto). Svaka od njih ima svoje sinagoge, opštine i rabine. Ukupno oko 47 posto Jevreja je verski povezano sa sinagogama, od kojih svega 15 posto redovno posjećuje službe. **Ortodoksne organizacije** su povezane kroz *Union of Orthodox Jewish Congregations* koja između ostalog daje certifikate za košer hranu. Organizacija ima svoje Rabinsko (RCA) i Omladinsko udruženje. RCA (Rabbinical Council of America) je ideološki bliska Cionističkoj struji i Ješiva Univerzitetu na kojem je školovana većina njihovih rabina. Takođe postoji i Unija ortodoksnih rabina, bliska Agudat Israelu, partiji u Izraelu, kao i hasidskim grupama Satmar i Lubavić (Habad), organizacijama sa brojnim članstvom u SAD-u, posebno u Bruklinu (Njujork). **Konzervativne organizacije** su udružene u "*United Synagogue Council*" koji ima svoju Rabinsku Skupštinu. **Reformske**

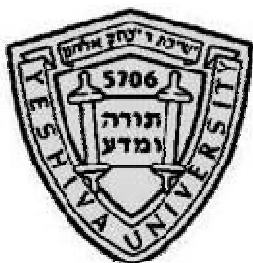
organizacije su povezane kroz "Union of American Hebrew Congregations", "Reform rabbinical union" i "Central Conference of American Rabbis". Kao četvrta pojavljuje se i jedna mala struja **Obnoviteljskog judaizma** koja ima i svoj rabinski seminar-školu u Filadelfiji.

Od 1926. godine kao krovna organizacija pojavljuje se Veće sinagoga Amerike sa ciljem koordiniranja jevrejskog verskog nastupanja posebno u kontaktu sa vlastima i hrišćanskim crkvama, ali od 1994.godine ovaj vid delovanja se sve više gasi.

Edukacija

Oko 370.000 dece (ili oko 15 posto) pohađa jevrejske škole koje su među najboljima i najcenjenijima u zemlji po edukaciji koju daju. Ima oko 300 dnevnih Ortodoksnih škola i oko 50 Konzervativnih. Reformske su uglavnom pri sinagogama. Za srednje obrazovanje postoji nekoliko manjih koledža i specijalizovanih instituta. Dve su jevrejske visokoškolske ustanove; Ješiva Univerzitet u Njujorku i Brandajs Univerzitet u Valthamu, Masačusec (slike dole).

Amblem „Yeshiva University“

Međutim, i na nekoliko nejevrejskih i hrišćanskih univerziteta postoje programi "Jevrejskih studija".

Za verske potrebe i školovanje rabina i učitelja-nastavnika postoje brojni seminari od kojih su najpoznatiji Isak Elhan Seminar pri Ješiva Univerzitetu (Ortodoksni).

„Rabbi Isaac Elchanan Theological Seminary“ u Zapadnom Hempširu

Tu su zatim i Jevrejski teološki seminar (Konzervativni) i "Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion" (Reformski) u Sinsinatiju, Njujorku i Los Anđelesu.

HEBREW UNION COLLEGE – JEWISH INSTITUTE OF RELIGION

היברו יוניון קולג – מכון למדעי היהדות

Sinsinati

Njujork

Los Anđelos

Mediji

Skoro svaka organizacija (sinagoga, opština, asocijacija, savez) imaju svoje Biltene. Jedine dnevne novine su *Daily News Bulletin* izdanje *The Jewish Telegraphic Agency* (JTA). Ali zato ima 80 nedeljnih i stotine mesečnih novina. Od nekada brojnih izdanja na Jidišu ostalo je samo nekoliko redovnih izdanja.

Odnos sa Izraelom

Ovaj odnos je zasnovan na američkom političkom interesu na Bliskom istoku, naročito u vreme hladnoratovske i blokovske podele. Kao takav bazirao se na "specijalnim" odnosima koji su nalazili oslonac u jakom političkom i vojnom savezništvu sa Izraelom kao proverenim partnerom i jednom od retkih zemalja Bliskog istoka sa klasičnom demokratijom (demokratski izborni sistem, odnos zakonodavne i izvršne vlasti, odnos civilne i vojne vlasti i drugo). Neosporno da je i uticaj pomenutih lobija davao ton tom odnosu (ovo se ogledalo pre svega u jakom značaju glasova jevrejskih birača koji su skoncentrisani u državama koje nose najviše elekta-glasova na izborima za predsednika, kongres i senat (Njujork, Florida, Kalifornija), kao i činjenicom da ima 10 senatora i 24 kongresmena Jevreja. Izrael, pored ambasade u Vašingtonu, ima i generalni konzulat u Njujorku, kao i još 8 konzulata u svim većih gradovima. Od 1948.godine iz SAD-a u Izrael se iselilo 71.000 američkih Jevreja.

Autor teksta i izbor slika: Aron Albahari